

Nr 217.

Av herr **Lindhagen**, om *kelloggspakten och folkförbundsakten — den senares komplettering med betonande av den fullständiga avrustningen såsom förbundets mål.*

Fredsörelserna bland folken ha vanligen till lösen: »icke mera krig». Det är en primitiv förnimmelse, som dock är mycket viktig. Det är något människorna begripa och som kan fylla deras mentalitet. Just därför är en sådan paroll också praktisk. Den kan gripa massorna, och även vår värld är ju utformad ur en nebulosa. *Drömmen om freden.*

Ur nämnda tänkesätt framträder sedan såsom en handgripligare programpunkt kravet på militärväsendets avskaffande, också kallad avväpning. Även här är folkmeningen med och lätt att fylla med hänförelse. Skapelseakten begynner.

I denna process kastas sedan ut talet om skiljedom i alla tvister. Nu börjar det låta lärt, men man följer, om än något fundersam, med i alla fall, ty detta krav måste vara riktigt. Lärdomen omtalar ej, att här börja svårigheterna eller med andra ord de verkliga orsakerna till krigen.

De stora makterna slå dövörat till för skiljedom i sina s. k. vitala frågor, vilka just äro de farligaste krigsanledningarna. Ingen lag eller rättspraxis finnes här att döma efter. Små stater ha visserligen ingått skiljedomstraktater med varandra eller med någon stormakt om alla slags tvister och vi förhäva oss däröver. Vi äventyra därmed icke några vitala frågor. Insatsen blir därför visserligen någon men icke så synnerligen mycket mer än intet.

Nu börjar det sålunda se mörkt ut. Intet mörker är dock så stort, att ej en ljusstråle genomtränger det. Denna stråle kommer från människans själ. Kampen mellan mörker och ljus, mellan jord och sol, mellan materia och ande, mellan våldets vanskliga och korta skapelser samt kärlekens bestående liv, som övervinner allt — denna kamp uppfyller världshistorien. Och så kommer det förmodligen att förbli. Livets strider taga aldrig slut.

Varför ock bekymra oss om freden i en tid, då striden om mitt och ditt står lika het som någonsin? Varför hoppas någonting, då det av statskonst och vetenskap organiserade våldets stoltaste bragd i nyare tid knappast åstadkommit någon ny födelse i våra sinnen? Varför förlora oss i bemödanden, då den så kallade praktiska politiken avträtt sina tillgångar till konkurs och nu bjuder mänskligheten på några magra utdelningar ur sin förbrukade värld?

Efter undergång kommer emellertid förnyelsen. Livets strider ta kanske aldrig slut, men de befruktas av den outsläckliga drömmen om freden.

*

I dessa brytningstider mellan vinter och vår stå vi nu vid skiljevägen. Från det förflutna lockas till fred genom kapitulation. Morgondagen uppfordrar till frammarscher.

Över det stora mörkret strålar nämligen mellan rivna skyar ett vägledande ljus, såsom stjärnan över ett Betlehem. I svenska samhällets högsta grundlag, nya testamentet, uttolkas dess budskap med orden: fred på jorden och människorna en god vilja. Således ej blott fred i Palestina och judarna en god vilja. Ingen fred utan världsfred.

Vägen till den goda viljan uppdelar emellertid människans utveckling i tre tidsåldrar. I djungelns primitiva epok är människan likställd med de övriga djuren. Att äta och ätas, det är djungelns lag. Människans själ, som höjer henne över djuren, bryter sig dock ut ur djurlivet på grund av någon inneböende uppfordran att handla såsom vi säga »efter bästa förstånd och samvete». Civilisationens epok, i vars skugga vi nu befinna oss, tager vid. Det gäller att civilisera vildmarken. Denna tidsålder är således endast en stridbar framryckning mot den goda viljans rike. Intressekampen rasar fortfarande på djupen och anden har det trångt ännu på många sätt. Bortom civilisationen åter förtonar, ouppnådd, kulturen, den tidsålder, då människan är vorden god och bliven herre icke blott över yttre naturkrafter utan framför allt över sig själv. En hägring sålunda av en tid, då alla vilja och kunna hjälpa varandra i stället för att såsom nu nödgas söka förtjäna på varandra.

Vilka äro i det praktiska livet de främsta vägröjarna i denna utveckling? Icke staten, icke kyrkan, icke skolan bryta vägarna. Liksom livet består av ändlösa detaljer, vilar det uppbyggande arbetet på de många små krafternas tysta id i att höja sig själva och hjälpa sin nästa. Det är dessa krafter, gömda, glömda och oberömda, som från djupen bygga upp den verkliga kulturen.

*

Vad har emellertid inträffat? Vildmarken växte in igen på betesmarker och åkertegar. Fjorton miljoner soldater mördades av den så kallade praktiska politiken på höjderna. Hemmen skövlades i samma mån och dränktes i efterlevandes lidanden.

Den ekonomiska förstörelsen inskränkte sig ej till kostnader för själva krigsföringen, som lär beräknats till 10,000 kronor i sekunden. En mängd andra ekonomiska värden, skapade av myrornas flit, sammanstörtade. Den nyttiga produktionen nedlades för att giva plats åt krigsindustrin. Det gjorde på mig ett outplånligt intryck då jag exempelvis i december 1915 uti Budapest besökte en ofantlig byggnad, som tidigare tjänat livet. Den var då utrymd för att i stället lämna plats för en myckenhet unga kvinnor, vilka vid långa bord i de olika våningarna sysselsattes med den enda uppgiften att tillverka »sandsäckar för den italienska fronten».

Den moraliska nedrustningen gjorde framsteg, i samma mån som den militära upprustningen gick fram.

Det ligger i sakens natur, att på den folkliga freds rörelsens program efter sådana upplevelser inskrevs såsom första krav »aldrig mera krig» och likaså merendels militärväsendets fullständiga avskaffande.

En annan sak är, att den allmänna, omedelbara och fullständiga avrustningen icke därför tagit gestalt och ligger färdig att gripas med handen.

Därmed äro vi inne på realiteterna i fredsfrågan eller krigens orsaker. Dessa *Realiteterna i fredsfrågan eller krigens orsaker.* skulle kunna indelas uti närliggande hinder för freden och i realiteter på lång sikt. I själva verket sammanhånga de organiskt. Man skulle ock kunna säga, att skillnaden består däri, att samtliga orsaker till krigen och krigsrustningarna överskugga oss men att på grund av bristande god vilja och statskonstens närsynthet åtskilliga av dessa vanskligheter endast kunna avlägsnas genom långsamma bemödanden. Så mycket önskligare måste det då vara att inrikta freds rörelsen även mot de avlägsna lösningarna. Därigenom får rörelsen ryggrad och undgår villovägar.

Följande omständigheter tala sitt tydliga språk:

1) Folkförbundet är ännu i mycket ett krigsbarn. Dess idéprogram innehåller exempelvis icke krav på den fullständiga avrustningen, och dess uppgift att minska rustningarna har konsekvent vid tiden för det s. k. Genèveprotokollets tillkomst till och med formulerats så, att det gällde uppställa »en mönsterbudget för rustningskostnaderna». Den innehåller icke heller uttalanden om sådana fredsfaktorer som nationernas självbestämmanderätt i alla världsdelar, och förbundet inställer sig icke till ett förbund av »Europas förenade stater». De så kallade militära och ekonomiska sanktionerna eller med andra ord folkförbundskrigen äro vanskligheter inslag i författningen. Världsspråksfrågan har förbundets kommission för intellektuellt samarbete avvisat med hänvisning till utvägen att lära sig något eller några av de tre privilegierade språken o. s. v.

Faror lura således till och med i folkförbundets akt. En allmän revision av densamma i syfte, att den må motsvara sin ideella uppgift, avvisas eller ifrågakommer icke. Allenast en juridisk revision på enstaka punkter i anledning av kelloggspakten har på sistone ifrågasatts.

2) Den europeiska freds rörelsen och världens fredsuppgifter sammanfalla icke. Skarpast framträder detta förhållande däri, att vissa Asiens och även Afrikas undertryckta folks frigörelse ligger utanför den europeiska freds rörelsen och folkförbundets uppgifter. Dessa folks rättigheter betraktas såsom en inre angelägenhet för Europas och dess dotterländers härskande stater. Det har varit omöjligt, att i svenska riksdagen eller interparlamentariska församlingar vinna gehör för de utomeuropeiska folkens rätt i denna och de två följande realitetsfrågorna. Först vid 1928 års kongress i Berlin med interparlamentariska unionen inträffade, att i ett visst sammanhang mitt förslag, att kongressen ville uttala åtminstone sympati för dessa tre fundamentala frågor, blev efter omröstning med majoritet antaget.

Denna sommar bevistade jag efter inbjudan en kongress i Frankfurt am Main, utlyst av ligan mot imperialismen och för nationell oavhängighet. Där kom på allvar upp även den utomeuropeiska emancipationen. Kongressen skulle hållits i Paris men förbjöds av den franska regeringen. Någon representation för de nordafrikanska folken kom icke, enär ombuden vägrats pass. Däremot var Asien talrikt företrätt och även negerrasen från skilda delar av jorden.

Det visade sig, att kongressens ledning och uppenbarligen även dess majoritet var starkt kommunistiskt inriktad. Från denna sida talade man så gott som uteslutande mot imperialismen och framför allt den ekonomiska imperialismen, samt ansåg inbördeskriget såsom det enda möjliga medlet för befrielse. För min del väckte jag förslag, att kongressen skulle hos alla staters regeringar och parlament och lika så hos folkförbundet och interparlamentariska unionen inrikta den internationella fredspolitikerna på följande punkter: nationell självbestämmanderätt för de utomeuropeiska nationaliteterna; rasernas likställighet; en förnuftig, på rättvisa byggd lösning av jordens befolkningsfråga; införande av ett för alla språklinjer gemensamt neutralt och lättlärt världsspråk, i första rummet esperanto, genom internationell överenskommelse; den fullständiga avrustningen med bibehållande allenast av en ordningsmakt.

Dessa olika frågor behandlades överhuvud taget icke av majoriteten. Men motionären gick i selen för desamma och betonade nödvändigheten att inslå på de kulturella vägarna, som ensamma kunna leda till målet. Det sades av kongressens ledare, att den stora redaktionskommittén beslutat tillstyrka förslaget. Märkligt nog beslöt kongressen till sist att icke göra något uttalande i någon fråga.

Särdeles väckande voro emellertid de utförliga framställningarna av de främmande folkslagen över läget i deras länder.

Vid ett tillfälle hade kineserna talat. Jag råkade efteråt uppehålla mig vid en plats, som intogs av en ung representant för den franska besittningen Indo-Kina. Jag blickade ned i hans anteckningsbok och i den hade han senast nedskrivit åtskilligt under rubriken: »de kinesiska kamraterna». Där satt en maktlös yngling med en anteckningsbok, som ej heller betydde något. Men ändå, ur den fascinerande rubriken, »de kinesiska kamraterna» utstrålade ett stolt maktspråk, ett stycke kommande världshistoria. Indo-Kinas 22 miljoner komma en gång, att trots allt förenas med sina bröder.

3) Rasernas likställighet även i övrigt är ett oväderscentrum. Vid förhandlingarna om Versaillesfreden lära de japanska ombuden krävt att rasernas likställighet skulle inskrivas i folkförbundets konstitution. Detta vägrades. En sådan vägran är i själva verket en krigsförklaring. Man bör dock medgiva, att alla konsekvenserna måste läggas på bordet. Ententemakterna och Nordamerika kunde begripligt nog icke vara beredda på en så stor omvälvning.

4) Jordens befolkningsfråga är kanske tidens största ekonomiska problem. Länders överbefolkning leder till fattigdom, strid för tillvaron och katastrofer. Så länge befolkningsfrågan överlämnas åt blinda ödens spel, ligger kriget på

lur. Europa och dess dotterländer ha lagt beslag på de flesta kolonisations-möjligheter och över denna besittning satt som ingångsspråk: »endast för européer». Även Asiens överbefolkade länder äro i behov av emigration och för närvarande står endast Sydamerika till buds. Asiaterna framhålla ofta, att de under sådana förhållanden måste vidga sin industri och söka konkurrera med européerna. Men även för denna vansklige utväg finnes en gräns och där-efter återstår för dem, säga de ofta, endast — kriget. »Endast för européer» är en krigsförklaring.

5) Nationalitetsfrågan inom Europa är icke heller löst med de nybildade europeiska staterna. Fortfarande kvarstår ett »de nationella minoriteternas» problem, vilket ytterligare aktualiserats genom nämnda nybildning. Här lig-ger ofreden på lur. Hatet företrädesvis av nämnda anledning mellan Bal-kanstaterna är icke heller någon fredspredikan. Dessa stater stå väpnade till tänderna.

6) De nybildade europeiska staterna känna sig icke ännu säkra i sadeln. De ha bildats genom utbrytningar från grannar. Dessa stater äro därför obe-nägna för någon avrustning tillsvidare. De stå också starkt väpnade.

7) Folkens befrielse ur trälldomen under språkgränsernas uråldriga ofärd har ännu icke i någon mån kommit. Språkgränsernas ok har man icke lind-rat annat än genom ett nytt övervälde: de privilegierade språkens, franskans, engelskans och tyskans hegemoni över alla andra språkfamiljer, stora så väl som små. Att denna spärrfästning mot folkförbrödringen ej redan fallit, be-ror främst därpå, att detta övervälde fortfarande tillbedjes slaviskt av de un-dertryckta folken själva.

Det borde ej behöva erinras om det ofantliga arbete, de ruinerande omkost-nader, de magra resultat, den oförtjänta oförmåga att göra sig gällande, den misstro och det motsatsförhållande, som en sådan världsordning pålägger sta-terna och deras medborgare. Det betyder en revolution i de mellanfolkliga för-hållandena, när det neutrala världsspråket kommer med sin nya värld. Världs-språket esperanto är det enda, som nu slagit igenom och blivit banbrytare, och må vi då stödja detsamma. De förtryckta språken i alla länder borde förena sig. Världsdelarnas förbrödring genom ett samfällt tungomål är en av tidens största fredsfrågor.

8) Spärrandet av staternas gränser även genom hinder mot den fria sam-färdseln såsom förbud emot invandring av människor och tull för införsel av varor äro ock ägnade att vidmakthålla intresse motsatserna och således jäm-väl krigshotet.

9) De imperialistiska stormakternas inbördes rivaliserande är en ständigt flödande källa till oro i världen.

10) De ledande klasserna äro slutligen av tradition, fördom eller beräkning inställda för militärväsendets upprätthållande. Även i detta tillstånd ligger ett hinder för folkens befrielse från krigshotet och militärväsendet.

*

Under sådana förhållanden är ingen allmän, omedelbar och fullständig av-rustning att vänta, varken i dag eller i morgon. Ja, icke ens folkförbundets

Svensk av-rustning.

»allmänna minskning i rustningarna» kan ingiva någon förhoppning för tillfället. Förbundets bemödanden att på något avsevärt sätt föra detta program ut i världen har hitintills misslyckats. Med problemets begränsning till minskning i rustningarna hålles krigets idé fortfarande vid liv i hjärnorna och med minskade rustningar kan man kriga lika väl som med de nuvarande. Problemet är säkerligen i sig själv olösligt, åtminstone om man tror sig kunna åstadkomma något utan att samtidigt inlåta sig på fredsfrågans ovannämnda realiteter. Läget lär för närvarande vara att i världen 15 miljarder kronor utgivas årligen i militärutgifter och därav kommer på Europa 9 miljarder.

Någon början måste väl då göras för att bryta detta system av fortsatta rustningar och därav följande krigshotelser. Alla kunna icke gärna vänta på alla. Stater, som ej äro av särintresse bundna vid sitt militärsystem, borde känna sig uppfordrade att taga initiativ, utträda ur krigets system samt därigenom giva ett förlösande föredöme. De skandinaviska länderna och således även Sverige befinna sig i en sådan ställning. Genom en omedelbar och fullständig avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt skulle landet gagna sig själv och världsutvecklingen. Det är sant att man på höjderna betraktar det fortfarande som en galenskap. Bland folket förstår man däremot betydelsen och befogenheten av ett sådant framträdande. Folkets röst är i detta fall Guds röst mera än deras styrelsens. Åtskilliga tillkomna omständigheter stödja en sådan framfärd.

Sålunda har kriget, så underligt det kan låta, skapat vinningar, som mänskligt att döma icke kunnat inom överskådliga tider uppnås på annat sätt. De tre stora militärmonarkierna Hohenzollern, Habsburg och Romanov ha tillika med den övriga medeltida furstemilitarismen väsentligen sopats bort. Nationernas självbestämningsrätt i Europa har äntligen genomförts i grova drag genom bildandet av en rad nya stater. Ett annalkande till en fullständig avrustning har vid fredsslutet genomdrivits genom att i själva hjärtat av Europa fyra länder, Tyskland, Österrike, Ungern och Bulgarien, blivit väsentligen avrustade. Grunden har slutligen blivit lagd till ett folkförbund, som trots sin ofullkomlighet dock representerar en ny princip och redan nu ett icke oväsentligt inflytande.

Den fullständiga avrustningen har ock vunnit ökat erkännande som en klar grundsats och en oavvislig nödvändighet. Folkens djupa led fylka sig som sagt i synnerlig utsträckning om detta mål. När en gång denna folkmening framträder hotande vid val och andra tillfällen, kommer den att kunna uträtta något. Segerfredens avrustning av fyra besegrade stater åtföljdes av ett löfte av segrarna att komma efter med egen avrustning.

Danska folket har i val med majoritetsbeslut förklarat sig vilja gå beslut-samt på den fullständiga avrustningens väg, utan avvaktan på någon internationell överenskommelse, ehuru väl kompromissvis erbjudits bibehållande av en ganska betydande ordningsmakt. Folkförbundet, som programenligt blott verkar för minskning i rustningarna, har för åtskilliga år sedan på därom gjord framställning förklarat hinder icke möta för en enskild stat att totalt avrusta. I praktiken möta dock sådana ansatser ovilja från stormaktshåll. Det

ligger ock en viss inkonsekvens i detta medgivande, då de enskilda staterna enligt förbundsakten äro skyldiga att sända hjälptrupper till folkförbundsrig.

Englands och Nordamerikas förenta stater, dessa stora krigsmakter, hava efter kriget åter avskaffat den allmänna värnplikten och man måste då fråga sig, varför ej svenskarna kunna följa åtminstone detta föredöme, som redan tvångsvis följts av 4 andra stater i Europa. Slutligen har till och med Sovjet-ryssland i Genève föreslagit fullständig omedelbar avrustning.

Till dessa tryghetsmoment mot Sveriges indragande i krig kommer, nu som förut landets undanskjutna läge och dess frigjordhet från stridiga intressen utåt. De imperialistiska staterna behöva sitt militärväsende endast mot varandra i kampen om världsmarknaden och mot uppror från undertryckta folk.

Under alla dessa förhållanden ligger väl den största otryggheten för Sverige just i dess militärväsende. Så länge det förefinnes, står fältet öppet för inbjudningar, ja krav utifrån att använda det, och inre frestelser att begagna det.

Man säger, att något anfallskrig från Sveriges sida icke kan ifrågakomma. Jo, vackert! Tack vare vårt militärväsende gick en farlig böljegang genom nationen att använda det år 1855 till ett anfallskrig mot Ryssland vid Västmakternas sida i Krimkriget, år 1864 till ett anfallskrig mot Preussen och Österrike vid Danmarks sida, år 1905 till ett isolerat anfallskrig mot Norge och åren 1915—1916 till ett anfallskrig emot ententemakterna genom den förordade »modiga uppslutningen vid Tysklands sida».

Faran för ett försvarskrig mot en stormakt, som vill underlägga sig vårt land och göra det till en underlydande provins, är väl även enligt den allmänna meningen utesluten. Utvecklingen har alltmer fastställt gamla europeiska staters självbestämningsrätt såsom ett axiom och ett dylikt tilltag skulle ej tillåtas.

Man säger därför nu, att vår krigsmakt behövs för ett neutralitetsförsvar. Därmed menar man oftast, att om neutraliteten blir kränkt på något sätt, bör Sverige med alla sina resurser kasta sig ut i det pågående kriget på den ena eller andra sidan eller mot båda de krigförande. Hur var det emellertid under världskriget? Därunder kränktes vår neutralitet svårligen av tyskarna, som torpederade våra handelsfartyg, och av engelsmännen, som togo dem in i sina hamnar, allt i strid mot internationell rätt. Den svenska flottan, som låg slagfärdig, borde väl då löpt ut och levererat batalj med tyskar och engelsmän på öppna havet. Varför gjorde den det ej? Jo, därför, att vi hade en för liten flotta. Därav ser man, hur tryggt det var för vårt land, att vi då hade en för liten flotta.

Det återstår således endast det gamla talet om nödvändigheten att hindra krigförande makter i Östersjön att sätta sig i besittning av en gotländsk hamn såsom en replipunkt. Detta skedde dock icke under Krimkriget och icke heller under världskriget. Men det ser ibland nästan ut som om man hoppades att det skulle kunna ske någon gång. Om nu detta inträffar, vore det då icke ofarligare och billigare, att såsom vi gjorde under världskriget, protestera emot neutralitetskränkningen. Sedan när kriget är över, få

vi igen vår hamn. Att för en sådan tillfällighet hålla en stor härsmakt och kasta oss in i ett krig med dess konsekvenser, det vore väl ett brott emot både nationen och mänskligheten.

Gaskrigets verkningar har på sista tiden avslöjats i diskussion. Men man slår farligt över, då man i detta krigsredskap ser den främsta anledningen till avrustning. Om gaskriget ej uppfunnits, äro skälen för en svensk avrustning lika starka. Även världskriget var väl tillräckligt fasansfullt för att göra intryck.

Det bör ej heller förglömmas, att Sverige ej varit med i något krig sedan 1815, vilket är ett vittnesbörd i sin mån om obehövligheten av ett svenskt militärväsende. Det gamla lantmannapartiet och den gamla socialdemokratien beskylldes på sin tid för att vara försvarsnihilister och obetänksamma. Särkerligen besjälades de tvärtom av en vidsynt uppfattning om vad vårt läge och våra förbindelser bjödo oss.

De som nu nitälska för försvar och samtidigt tala om obetänksamhet från avrustningsfolkets sida, inlåta sig aldrig i någon undersökning om de olika faktorer, som ovan framförts och i så hög grad förtjäna åtminstone uppmärksamhet. De leva i den gamla krigstraditionen och därmed punkt. Där ligger således i själva verket den tämligen fullständiga obetänksamheten.

*

Genom en svensk och även andra staters frivilliga avrustning påskyndas nödvändigheten för regeringarna och deras folkförbund att inlåta sig på fredsfrågans ovannämnda realiteter och icke slå sig till ro med att blunda för desamma. På dessa ställen talar man om avrustning utan att ingå i bedömande av dess ovannämnda förutsättningar. Därtill kommer att man med »avrustning» menar endast »minskning i rustningarna», vilket undgår den tidningsläsande allmänheten, som vilseledes av den numera återkommande oriktiga rubriken.

På samma sätt förhåller det sig som redan sagts med det numera allmänt förordade, i och för sig själv behjärtansvärda kravet på skiljedom. Skiljedom kan icke bli av någon omdanande betydelse för världsfreden, så länge det ej finnes några lagar eller erkänd rättspraxis att döma efter i vitala frågor. Även här håller sig folkförbundet och regeringarna väl mycket på sidan av tingen. Det är exempelvis icke meningen, att undertryckta utomeuropeiska folk skola få hänskjuta sin frigörelse till skiljedom. Denna angelägenhet betraktas fortfarande som en inre angelägenhet för de härskande staterna. Därmed har folkförbundet ej något att skaffa.

Kelloggspakten är ett uttryck för ett sådant halvgånget strävande. Den stämplar krig som ett brott men icke det ovannämnda förtrycket, och det påbjuder alla tvisters avgörande genom överenskommelse eventuellt med skiljedom. Pakten har säkerligen en stor moralisk betydelse och innebär således ett fjät på den långa vägen. Men den leder ej till vad den åsyftar, om vi ej samtidigt sysselsätta oss även med undanröjande av krigets orsaker. Ett kyrkomöte i medeltiden, den heliga alliansen år 1815, de flesta enskilda fredsslut

före franska revolutionen samt i själva verket även Haagkonferensen av 1909 uttalade sig också definitivt mot kriget och påbjödo en evig fred, men utan resultat.

Man skulle väl kunna tycka att till kelloggpaktens antagande av de särskilda staterna borde åtminstone i åtskilliga fall anknyttis uttalanden, att dess konsekvens givetvis är den allmänna, omedelbara och fullständiga avrustningen och att den påkallar världspolitikens inriktning att från grunden komma till rätta även med krigens och rustningarnas orsaker. Detta inträffade dock mig veterligen ej någonstades. Vissa stormakter gjorde däremot förbehåll för vissa krig. I svenska riksdagen förkastades av kamrarnas majoriteter på konstitutionsutskottets enhälliga tillstyrkan sådana uttalanden. Däremot antogo kamrarna likaledes på utskottets enhälliga förord svenskt förbehåll för tre små krig, nämligen försvarskrig, Ålandskrig och folkförbundskrig.

*

Den föregående framställningen har sysslat med militärväsendets behövlighet för att möta nationalkrig, vilka fortfarande betraktas såsom de ordinarie krigen. Det får emellertid ej stickas under stolen med, att militärväsendet upprätthålles instinktivt eller målmedvetet även för att tjäna till redskap i borgarkrig. Inbördeskrig har funnits i alla tider och spökelset tar även nu gestalt såsom ett hjälpmedel i den hotande sociala kampen om klassamhällets avskaffande eller bibehållande. Man skulle t. o. m. kunna ifrågasätta, om icke här bottnar det främsta motivet för den så kallade försvarsvänligheten. Ett oerhört spektakel således. En blodig uppgörelse även inom militärväsendet med regemente mot regemente och man mot man. Insikten härom har också lett till att de olika riktningarna börjat planera enskilda beväpningar, som de kunna helt lita på. Detta är väl ett icke mindre spektakel.

Inbördeskrigen.

Sådana primitiva instinkter och utvägar återföra människan till vildmarkens epok. Deltagandet i sådana utsvävningar förråar. Det uppskjuter för långa tider verklig kulturbildning. Redan för 3,000 år sedan förkunnade Lao-tse: »Den som har sin glädje i att döda människor, bör ej få ha något inflytande på riksstyrelsen.»

*

Fullständig avrustning med förbud tillika för privata militära beväpningar är således för vårt land en kulturinsats och även förberedelser på samma gång till rimliga utvägar mot fred utåt och inåt. Den betyder icke heller, såsom ständigt framhålles, någon »isolerad» svensk avrustning utan den anknyter sig organiskt till de förutnämnda avrustningssträvandena i världen och den i Europas hjärta redan verkställda avrustningen.

Den allmänna rösträtten tillkom för att ersätta de blodiga avgörandena med ett fredligare och i längden fruktbarande medel. Först genom militärväsendets grusande tvingas medborgarna att vända sig till de kulturella vägarna. Den allmänna rösträtten kommer förmodligen då omsider att kunna uträtta något.

Därmed siktas ännu längre. Medborgarna tvingas mera än nu att upptäcka de stora realiteterna och söka grunden av tingen.

Vore det icke då för att tala med tidsandan »praktisk politik» att samla allt folket om exempelvis den verkliga kristendomens genomförande. Denna är ju även de konservativa partiernas högsta lag och vänsterpartiernas dagsprogram äro mer eller mindre avskuggningar av de urkristna tankarna. I vårt land är för närvarande knäsat allena den »rena evangeliska läran», som ingen vet vad den innebär. Den bör därför avskaffas och i stället införas kristendom i statens styrelse, vilket ännu icke skett.

Den verkliga kristendomen kräver både ekonomisk och andlig frihet. Dess ekonomiska program är radikalare än alla vänsterprogram. Dess för vår tids människor oöverkomliga krav lyder: tag allt vad du äger och giv åt de fattiga. Det räcker. Det andliga programmet rör sig med sådana eviga och oförstörbara realiteter såsom: sanningen skall göra eder fria, kärleken övervinner allt, vad I viljen människorna skola göra eder, det gören I ock dem, dömen icke så skolen I icke vara dömda o. s. v. Allt detta ligger jämväl inneslutet i gångna tidens yppersta religiösa och filosofiska system. Det är ock, vilket är det viktigaste, i alla tider och således även nu inskrivet i allas samveten. Är för övrigt icke också den vägen den enda på vilken man kan tillgodose sådana dagsbekymmer som att skapa en politisk majoritet bland folket och på den resa upp en rakryggad, verksam och samvetsöm regeringsmakt samt sålunda utveckla vår formaldemokrati till en sinnelagets demokrati?

*

Vägledningen från vetenskapen, filosofien, kyrkan, skolan och den praktiska politiken.

Om vårt samhälles grundlagar i stort lämna föga utrymme för tillämpad högre vägledning i *befrielse från våldet*, är behovet i alla fall stort i medvetandena och söker sig utlopp på olika sätt.

Sålunda söka vi en tröst i *vetenskapen* eller låtom oss gärna genast säga naturvetenskapen, ty någon annan verklig vetenskap finnes väl knappast. Den hoppas man vara en verklig företrädare för den efterlängtade andliga kulturen. Den har nämligen gjort de stora uppfinningarna och kommer säkerligen att göra ännu flera. Den bör således kunna skapa oanade möjligheter för tillfredsställande av materiella behov i största utsträckning. Och kultur är ju enligt vad vår materialistiska tids tänkare lärt oss, möjligheten för de flesta antal människor att tillfredsställa ett ökat antal materiella behov.

Men en vacker dag inställer sig tvivlet även här. Vetenskapen har ju ock möjliggjort massfattigdomen genom industrialismen, masslaktandet genom den allmänna värnplikten och andra liknande sorgliga förhållanden. Vetenskaplig insikt utnyttjas väl lika ofta till att gynna ocker, skapa krigsmaskiner och annat ont som till goda gärningar. Den tekniskt bildade begåvningen kan göra grosshandel i missförhållanden, under det en vanlig medborgare får nöja sig med minuthandel i oeffterrettligheter. Vetenskapen ensam kan tydligen icke heller förhjälpa oss till den stora frigörelsen. Den är kanske rent av ingenting annat än en förfinad materialism. Och en europé blir än mer förbryllad då han förmimmer röster ifrån orienten, vilka göra gällande att kultur är återgång till det enkla.

Då anmäler sig *filosofien*, som kallar sig den högsta vetenskapen, och erbjuder sina tjänster. Men vad är egentligen filosofien och vad har den framför allt uträttat? Inför en sådan fråga vänder sig den vanlige hjälplöse medborgaren i detta land till nordisk familjebok, som är en moderat och förtroendeingivande publikation.¹ Han finner då till sin överraskning, att filosofien åtminstone under de senaste tidsåldrarna företett en ständig slitning mellan rationalism, som vill bygga livsfilosofien på förståndsfrågorna, och empirism, som vill börja med erfarenheten. Den tillfrågade boken svarar vidare, att dessa motsättningar hitintills stannat såsom oförsonande motsatser. Men är det så, att den högsta av alla vetenskaper ännu icke kommit längre än till oförsonade motsatser, då kan man förstå, hur det skall förhålla sig på alla de andra områdena. Icke heller filosofien kan således ensam lämna den erforderliga vägledningen.

Den bortkomne medborgaren undrar då, om icke möjligen representanten för nya testamentet eller *kyrkan* skulle kunna stå honom bi. Kyrkan är nämligen instiftad för att vara människornas »själasörjare», och detta är just det, som vi åstunda. Den stackars sanningssökaren finner dock snart, att den verkliga kristendomen icke representeras av kyrkan. Den förra har under kyrkans hägn förvandlats till en lära, på vilken uppbyggt dogmer utan något omskapande värde för livet. Dessa lärosatser vårdas av en särskild ämbetsmannakår, prästerskapet, som följaktligen i stort sett både på grund av sin uppgift och till följd av sin rekrytering omöjligen kan bli något annat än vi andra människor, nämligen i första rummet ett levebrödssläkte.

Den av kyrkan ursprungligen instiftade *skolan*, som skulle taga hand åtminstone om barnen och ungdomen och fostra dem både till förstånd och karaktär, måste också under en dylik ledning i mycket väsentliga delar förfela sitt ändamål. Inför detta misslyckade eller åtminstone tvivelaktiga resultat ansåg sig vetenskapen kallad att övertaga skolans ledning. Efter åtskilliga ofta ganska svåra slitningar mellan kyrkan och vetenskapen kan det ifrågasätta ombytet av vårdare nu anses vara tämligen förverkligat.

Då emellertid vetenskapen icke förmådde såsom redan visats åtaga sig någon karaktärsdaning utan måste inskränka sig till förståndsbildningen, blev skolan fortfarande men på ett annat sätt endast halvgången. Därtill kom, att pedagogerna eller skolans närmaste ledare fallit för den mycket förklarliga frestelsen att välja den lättare och överkomligare uppgiften att med förståndsbevägning likställa minnesbevägning eller receptivitet och i övrigt betrakta såsom de högsta fallenheterna mera anlag för formellt skarpsinne än för produktiv livsduglighet.

Den, som är tveksam i sitt omdöme, behöver bara fråga sig, vad det blivit av den nuvarande ensidigt intellektualistiska skolans favoriter, nämligen de lärjungar som kunna bäst magasinera dess mångläseri eller varit skarptänkta i dess formler och teknik? Ha de skänkt samhället visa lagar, rättvisa domar, ett rikt kärleksliv? Ingalunda.

¹ Läs äldsta upplagan.

Andlig kultur kan icke växa fram ur en fostran, där minneskunskap och teknisk färdighet äro de förnämsta uttrycken för den högsta begåvningen, där kallt formellt förstånd och eget intresse betyder allt, där ett vakande samvete och en varm kärlek för alla betyder föga, där barnens fysiska jämvikt åsidosättes hänsynslöst till föremål för en mekanisk ordning under deras mest ömtåliga brytningsperiod. Det måste således, så vitt mången förstår, i stället bliva fråga om en måttfull och förnuftig fostran, som på samma gång utvecklar rättskänslan, skärper den tekniska förståndsförmågan samt meddelar praktiska kunskaper i livsduglighet. Då varken den kyrkliga eller intellektualistiska skolan förmått fylla dessa mått för ungdomens uppfostran, är det klart, att de ledare, som vuxit fram ur en sådan skola, icke heller skola kunna i någon framstående mån vara vuxen sin uppgift.

Intellektualismen har sin uppgift given men är för närvarande allt för mycket gökungen i boet. Den går utöver sina gränser. Den smider fruktansvärda vapen åt själviskheten. Den dödar människokärleken, själskulturen och livsdugligheten. Dess frukter äro fortsatta privilegierade klasskillnader och världskrig med vapen eller penningar. Dess skola premierar de receptiva anlagen, motar bort de produktiva samt lämnar i fortsättningen i sin mån såsom resultat, för att citera en svensk skaldinna, »kallt hjärta under stjärnan, gul hy och granna band».

Den *praktiska politiken*, som tager vid, kan icke heller förbättra situationen. Den har ingenting annat att bjuda människorna än uppfordran från skilda håll att sluta sig till något av de många intresseriktningarna, konstituerade i partier med mångahanda avskuggningar. Där gives också tydligt besked om, att på denna valplats gäller det en strid mellan intressen om makten och att sanningssökandet får hålla sig borta och reda sig så gott det kan. Det hör, såsom man uttrycker sig, till den enskilda företagsamheten.

Då illusionerna sålunda brustit på alla håll, kommer till sist kaos och anmäler sig som världens omskapare. Det *rcna våldet*, *ytterst vapenväldet* mot obehäpnade. Den ena villan blir värre än den andra.

Sålunda har varken vårt undervisningsväsende med dess försök till förståndsbildning (intellektualism) eller kyrkan med sin skrinlagda uppgift att skapa en god vilja (voluntarism) eller den praktiska politiken med sin intresskamp (carrierism) eller något annat medel lyckats åstadkomma något, som ens påminner på något avsevärt sätt om anden och dess herravälde över materien i samhällets och individernas liv.

Rättsmedvetandet.

Emellertid finnes det en kraft, som är nedlagd hos människan och alltid kommer att rädda henne. Denna kraft är *rättsmedvetandet*, *samvetet*. Detta talar samma språk hos alla och det går ej att göra intressepolitik därav. Såsom redan erinrats är denna kraft verkligen antagen såsom högsta lag i den svenska konstitutionen i och genom nya testamentets upphöjande till sedelag.

I gamla tider med enklare förhållanden gjordes uppriktiga försök att uppbygga samhället på samvetenas ekonomiska och andliga krav och därmed också bekämpa så väl den ekonomiska som den andliga fattigdomen. Många citat

ur denna statskonst förtjänar att ihågkommas. Den är säkerligen mest storvulet utformad i Kongfutses berömda politiska program, nära 3,000 år gammalt. Det kan ej nog ofta upprepas för oss människor, vilka behöva förnimma vingslagen av de eviga sanningarna. Det lyder sålunda:

»De gamle började med att rätt styra staten, för att rätt kunna styra staten lagade de först att god ordning härskade i deras familjer, för att avvägabrinda denna goda ordning kultiverade de först sina egna personer, för att kunna kultivera sina egna personer rättställde de först sina hjärtan, för att rättställa sina hjärtan lade de sig vinn om sannfärdighet i sina tankar, för att bli sannfärdiga i sina tankar gjorde de allt för att fullkomna sitt vetande.

Från himlens son till folket betraktade alla personens kultivering som roten (till allt annat). Vårdslösa roten och ändå ordna grenarna, det är omöjligt.»

Att fullkomna sitt vetande består i att gå till grunden av tingen, genom att gå till grunden av tingen blir ens vetande fulländat, är vetandet fulländat bli va tankarna sannfärdiga, äro tankarna sannfärdiga då följer hjärtats rättställande, med hjärtats rättställande följer personens kultivering, med kultiveringen av personen följer god ordning inom familjen, med god ordning inom familjen ett rätt styrande av staten, med ett rätt styrande av staten följer *ostörd fred för riket*.

Därmed är allting sagt. Vår tid sysslar ivrigt med att ordna grenarna på samma gång som vi vårdslösa roten. Ett sådant bemödande är omöjligt.

I denna framställning har sysslats med den omfattande politiska fredsrorelsen, som vill avlägsna krigens orsaker och därmed skapa fred. Vid sidan av dessa strävanden går också mera i det tysta den religiösa fredsrorelsen, som med utgång från bibeln eller samvetet söker förekomma krig, när helst det inträffar, genom krigstjänstvägran. Detta bemödande bygger på ett särdeles upphöjt tänkesätt, ehuru icke minst i vår materialistiska tid, såvitt jag förstår, kommer att resas stora hinder för en massanslutning i kritiska ögonblick kring samvetets röst. Rörelsen vill dock i ett visst avseende vårda roten, vilket är det yppersta av allt. Båda fredsrorelserna råkas till sist på samvetsfronten.

Den religiösa fredsrorelsen.

Med ett ord. Den närmast liggande konsekvensen av kelloggspakten är givetvis den allmänna omedelbara och fullständiga avrustningen. I detta ligger i all synnerhet en uppfordran från pakten, att de stater, som icke vidare äro bundna vid militärväsendet för bevakandet av hotade intressen, under paktens ytterligare hägn böra taga initiativ för att bryta förtrollningen. Den fullständiga avrustningens inträde i folkförbundets akt bör således vara en självskriven följd av pakten. Den bör eftersträvas av alla stater och förverkligas omedelbart av åtskilliga.

Kelloggspaktens närmaste konsekvens.

På grund av vad som ovan anförts hemställas,

Yrkande.

att riksdagen — med anledning av den förestående revisionen av folkförbundets akt till överensstämmelse med kellogg-

pakten — ville hos Kungl. Maj:t begära svenskt initiativ till aktens komplettering med ett betonande av den fullständiga avrustningen såsom förbundets mål.

Stockholm den 21 januari 1930.

Carl Lindhagen.

Innehåll.

	Sid.
Drömmen om freden	7
Realiteterna i fredsfrågan eller krigens orsaker	9
Svensk avrustning	11
Inbördeskrigen	15
Vägledning från vetenskapen, filosofien, kyrkan, skolan och den »praktiska» politiken	16
Rättsmedvetandet	18
Den religiösa freds rörelsen	19
Kelloggspaktens närmaste konsekvens	19
Yrkande	19
